

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ЗАКЛАДІВ ХАРЧУВАННЯ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДОХІДНІСТЬ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

ANALYSIS OF TRENDS OF DEVELOPMENT OF FOODSTUFFS AND THEIR INFLUENCE ON THE INCOME OF RESTAURANT BUSINESS OF UKRAINE

Шепель Т.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, обліку та адміністрування,
Херсонський політехнічний коледж
Одеського національного політехнічного університету

У статті визначено сучасні тенденції кількісних змін і структурної перебудови закладів харчування України та виявлено причини, що зумовили їх формування. Описано особливості організації ресторанного господарства та обґрунтовано пріоритетні напрями його перспективного розвитку. Проаналізовано тенденції розвитку ресторанного бізнесу в країні за останні п'ять років. Розглянуто чинники, що впливають на роботу підприємств ресторанного бізнесу регіонів та країни у цілому. Проаналізовано зміни діяльності різних за розміром підприємств ресторанного господарства України до початку, під час розгортання загальноекономічної кризи, військових конфліктів на сході країни та анексії АР Крим.

Ключові слова: громадське харчування, ресторанне господарство, мережа ресторанних закладів, ресторанний формат, заклади харчування, гостинність, потреба, ринок послуг ресторанного господарства, готельно-ресторанний бізнес, туризм, ресторан.

В статье определены современные тенденции количественных изменений и структурной перестройки общепита Украины и выявлены причины, обусловившие их формирование. Описаны особенности организации ресторанного хозяйства и обоснованы приоритетные направления его перспективного развития. Проанализированы тенденции развития ресторанного бизнеса в стране за последние пять лет. Рассмотрены факторы, влияющие на работу предприятий ресторанного бизнеса регионов и страны в целом. Проанализированы изменения деятельности различных по размеру предприятий ресторанного хозяйства Украины до начала, во время развертывания общеэкономического кризиса, военных конфликтов на Востоке страны и аннексии АР Крым.

Ключевые слова: общественное питание, ресторанное хозяйство, сеть ресторанных заведений, ресторанный формат, питание, гостеприимство, потребность, рынок услуг общественного питания, гостинично-ресторанный бизнес, туризм, ресторан.

The article identifies the current trends of quantitative changes and structural rearrangement of Ukrainian nutrition institutions and identifies the reasons for their formation. The peculiarities of organization of restaurant economy are described and priority directions of its perspective development are grounded. The tendencies of restaurant business development in the country for the last five years have been analyzed. The factors influencing the work of enterprises of the restaurant business of the regions and the country as a whole are considered. The advantages and disadvantages of the work of the institutions of the unified networks were studied. The article defines the priorities of Ukrainians in relation to modern food culture in connection with changes habits and habits of food intake. The types of national restaurants are considered food and service traditions. It is noted that the change of traditions food is not related to traditions, but to the social status of food. Quick rhythm urban life makes the younger generation prefer the combination national traditions with stereotypes of fast food. The changes of short-term, medium-term and long-term sustainability of various enterprises of the restaurant economy of Ukraine before the beginning, during the deployment of the general economic crisis and military conflicts in the East of the country have been analyzed and annexations of the Autonomous Republic of Crimea. The forecast for the development of enterprises and establishments of restaurant economy of Ukraine in the future is made. The attention was paid to the new formats of restaurant facilities and innovative approaches for keeping regular visitors and attracting new ones in a competitive environment. It has been proved that the introduction of innovations, stabilization of political and economic situation in the country provides stability and competitive advantages to restaurant establishments.

Key words: catering, restaurant, network of restaurant establishments, restaurant format, catering, hospitality, need, market of restaurant services, hotel and restaurant business, tourism, restaurant.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Наше сьогоднішнє – час, коли Україна робить кроки до інтеграції в Європу, у світ, де господарюють економіки з високо розвиненими технологіями. Ресторанний бізнес неможливий без загальноукраїнських нормативних технологічних засад, особливо в галузі гостинності, яку можна вважати національною рисою народу [1].

Гостинність – це не лише народна традиція, коли з любов'ю приймають і частують гостей, а й одне з фундаментальних понять цивілізації, адже давно у розвинених країнах світу дана галузь перетворилася на індустрію, у якій зайнято багато мільйонів професіоналів. Вона орієнтована на споживача, задоволення потреб якого є кінцевим результатом ділової активності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Головні аспекти розвитку громадського харчування, зокрема сфери ресторанного бізнесу, займають провідне місце в наукових працях вітчизняних та зарубіжних авторів, зокрема: Г. П'ятницької, П. Пуцентейло, М. Мальської, В. Кривошия, Л. Ван Дер Вагена, Дж.Р. Уокера, М. Пересічного, Л. Коцюби, О. Завадинської, І. Волкової, В. Сірого та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Суттєвою проблемою у розвитку ресторанного господарства як пріоритетної сфери економіки є відсутність будь-якої підтримки галузі з боку органів державної влади. Так, у високорозвинених європейських країнах ресторанний бізнес є одним із найбільш розповсюджених видів малого бізнесу, що пояснюється вигідними умовами та наявністю спеціальних програм розвитку з боку органів державної влади та місцевого самоврядування [2].

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Мета статті – проаналізувати тенденції розвитку закладів харчування та визначити їхній вплив на дохідність ресторанного бізнесу в складних соціально-економічних та політичних умовах України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сучасна індустрія ресторанного бізнесу є одним з основних складових елементів і постійно поширюється під впливом різних чинників внутрішнього та зовнішнього середовища. В Україні тривалий час спостерігався брак елементарних продуктів, тому сьогодні культура харчування і, відповідно, культура ресторанного бізнесу ще формуються [3]. Своєю чергою, ресторанне господарство виконує соціальні та економічні функції. Економічні функції даної сфери розглядаються як єдиний комплексний механізм виробництва та обігу продукції, що забезпечує ресторанному бізнесу певні переваги порівняно з іншими галузями народного

господарства. Вітчизняні ресторани торгують не лише їжею. Вони надають послуги доброзичливої атмосфери, відпочинку, романтики, приглед, збудження, мрій, адреналіну.

Процеси, що відбуваються на вітчизняному ресторанному ринку, вимагають гнучко реагувати на зміни попиту і прихильності споживачів. Вихід галузі на новий рівень діяльності значною мірою повинен визначатися якістю, ступенем підготовки кадрів, готових до професійної діяльності на різних ланках управління в ресторанному господарстві; наявністю в них практичних професійних навичок і вмінь планувати і вирішувати виробничі завдання та відповідати за якість їх виконання з урахуванням галузевої специфіки та особливостей управління праці. Такий вид бізнесу залишається привабливим як довгострокова інвестиція з вірогідною прибутковістю в 15–20% або незалежно від збитковості як іміджевий інструмент його власника.

Ресторанна справа у світі є однією з найприбутковіших. Сучасний ресторанний бізнес, як ніколи раніше, пропонує широку номенклатуру послуг. За статистикою, середній обіг коштів, вкладених у ресторан, відбувається в п'ять-шість разів швидше, ніж інвестиції, вкладені, наприклад, у магазин одягу. У країнах Західної Європи, США та Японії зафіксовано збільшення витрат клієнтів на проведення дозвілля саме в ресторанах [3].

Даний бізнес відрізняється від усіх інших видів підприємницького середовища, адже це підприємство, яке об'єднує в собі мистецтво і традиції, механізми діяльності і досвід маркетологів, філософію обслуговування та концепцію формування потенційної аудиторії. У цілому сфера ресторанного господарства являє собою велику організаційно-господарську систему. Її розвиток є важливим соціальним завданням, вирішення якого пов'язане із задоволенням життєвих потреб населення у послугах з організації харчування та у певних випадках – з організації відпочинку або дозвілля. Із набуттям незалежності мережа ресторанного господарства в Україні перейшла на етап комерціалізованого розвитку, спрямованого на задоволення диференційованого попиту та зазнала структурних змін, пов'язаних зі становленням ринкових умов господарювання [4]. Незважаючи на те що етап розвитку ще не завершився, за понад 27 років на національному ринку послуг ресторанного господарства відбулися значні зміни. Саме цей чинник змушує топ-менеджерів продумувати не тільки основну стратегію і стиль діяльності ресторану, а й деталі, що додають закладу унікальність і неповторність. Тільки у разі формування грамотно розробленої концепції і послідовного комплексного впровадження всіх складників ресторанного бізнесу гарантований успіх у розвитку діяльності ресторану. Ресторанний бізнес мало чим за своїми принципами відрізняється від будь-якого іншого. Конкуренція є скрізь, але якщо підходиш до чогось професійно, то все вдається добре. Із десяти відкритих у світі

ресторанів, за стандартною статистикою, дев'ять вмирають, але виживають саме ті ресторани, які відкривають професіонали.

Об'єкти ресторанного господарства грають досить важливу роль у житті людини. Як і будь-яка складна система, ресторан починається із задуму його засновників і закінчується контролем функціонування установи. Головну роль у цьому виконує практична філософія його власника. Її розкриває підхід до ведення бізнесу, який визначає етичні та моральні цінності, що реалізуються в процесі функціонування підприємства. Але сьогодні український ринок ресторанного господарства має й безліч проблем. До основних бар'єрів успішного розвитку ресторанного бізнесу в Україні в сучасних умовах належать:

– військові дії в країні та кризові соціально-економічні явища в усіх сферах економіки та суспільства у цілому;

– відсутність налагодженої системи логістики;
– зниження доходів та купівельної спроможності населення;
– посилення психологічної тривоги та опрашу у суспільстві;
– зростання цін та рівня інфляції;
– прогресуюче зростання операційних витрат закладів харчування;
– низький рівень інформатизації бізнесу;
– низька ефективність управлінської діяльності;
– нераціональне розміщення ресторанних мереж на території міст та регіонів; – недостатня чисельність кваліфікованих спеціалістів, особливо тих, які здатні на високому рівні обслужити іноземних гостей;
– проблема якості обслуговування й управління якістю та ін. [5].

Дослідження стану розвитку ресторанного бізнесу дали змогу виявити загальні тенденції

Таблиця 1

Динаміка розвитку підприємств та закладів ресторанного господарства в Україні впродовж 2012–2017 рр.

	Роки						Відхилення (+), (-)
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Україна	9634	10441	8565	7926	6703	7466	- 2168
Автономна республіка Крим	928	1128	-	-	-	-	-
області							
Вінницька	145	142	147	152	123	132	-13
Волинська	133	134	127	132	109	115	-18
Дніпропетровська	476	495	436	431	365	409	-67
Донецька	646	663	616	269	226	232	-414
Житомирська	112	118	112	110	92	91	-21
Закарпатська	258	261	253	248	189	199	-59
Запорізька	371	390	378	369	335	368	-3
Івано-Франківська	262	248	250	246	207	226	-36
Київська	459	479	435	442	409	439	-20
Кіровоградська	93	96	99	102	79	83	-10
Луганська	158	161	155	35	37	37	-116
Львівська	845	877	845	806	646	723	-122
Миколаївська	227	240	228	211	189	230	3
Одеська	824	920	821	782	655	748	-76
Полтавська	186	201	200	194	162	175	-11
Рівненська	103	108	99	96	81	89	-14
Сумська	95	102	95	104	98	104	9
Тернопільська	112	105	99	98	78	87	-25
Харківська	597	622	582	551	423	459	-138
Херсонська	175	195	183	196	172	202	27
Хмельницька	154	161	155	145	108	115	-39
Черкаська	117	131	135	131	131	138	21
Чернівецька	133	138	129	126	94	99	-34
Чернігівська	149	158	146	151	139	147	-2
міста							
Київ	1686	1955	1840	1799	1556	1819	133
Севастополь	190	213	-	-	-	-	-

розвитку ресторанного господарства в Україні (табл. 1) [6].

За аналізований період найбільш сприятливим для розвитку ресторанного господарства України був 2013 р., оскільки кількість об'єктів харчування по країні становила 10 441 од. З 2014 р. відбувся спад розвитку галузі, адже зовнішня агресія Росії оголила низку серйозних економічних проблем і водночас породила нові. Кількість об'єктів харчування за останні п'ять років зменшилася на 2 168 од. (рис. 1).

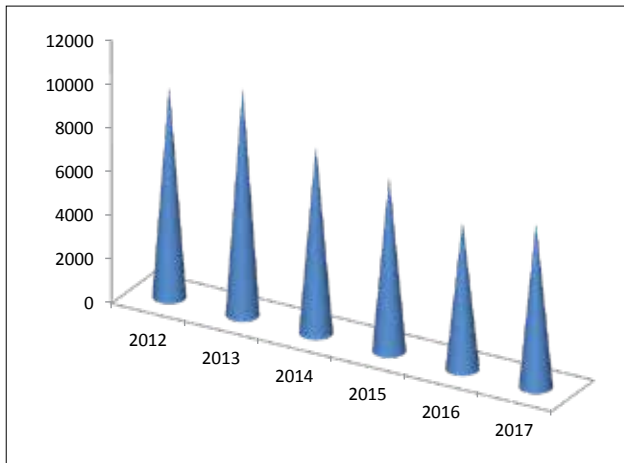

Рис. 1. Динаміка розвитку закладів харчування в Україні за 2012–2017 рр.

Результатом невтішних даних стала втрата Україною Автономної Республіки Крим. Своєю чергою, неможливо не зосередити увагу на негативному впливі військових дій у країні, який провокує поглиблення соціально-економічної кризи, дестабілізацію в усіх сферах економіки та суспільства. Особливо критичною є ситуація на сході України, адже у промислових районах функціонувало чимало закладів ресторанного господарства різних типів і класів. Сьогодні ж переважна більшість із них не працює. Станом на 2017 р. їх кількість скоротилася на 557 од. Звісно, що дане явище негативно позначається на основних кількісних та якісних показниках розвитку ресторанного бізнесу в цілому.

Таким чином, результати дослідження, показують, що український ринок ресторанного господарства у теперішніх соціально-економічних та політичних кризових умовах помітно потерпає як від кількісних (чисельність споживачів, частота відвідування, розмір середнього чеку, обсяги виручки та доходу), так і від якісних (склад та структура споживачької аудиторії, асортиментні пропозиції, додаткові сервіси тощо) чинників.

Незважаючи на низку проблем в розвитку ресторанного господарства, сьогодні в Україні почали з'являтися так звані креативні простори, які називають себе «коворкінгами», «некафе» або smart cafe. Вони можуть розташовуватися як у центрі міста, так і в мікрорайонах. У великих містах можливо спостерігати їх відкриття навіть в

офісних центрах. Основна концепція таких закладів – безкоштовно все, крім часу. Ці заклади працюють за системою «все включено» (відвідувач платить не за їжу та напої, а за час) і являють собою нерухомість нового формату, яка спеціально пристосована для фрілансерів, стартаперів, IT-підприємців та маркетологів. Коворкінг – це модель роботи, коли працівники залишаються вільними і незалежними й використовують вільний простір для своєї діяльності. Займаючись своїми справами вони можуть у коворкінг-центрах або у креативних просторах, винайнявши робоче місце на місяць, день або декілька хвилин.

Важливою тенденцією сучасної сфери гостинності, яка сприяє розвитку ресторанного бізнесу, є популяризація гурман-туризму в Україні через наявність багатьох національностей та меншин у країні. Ця тенденція провокує глибоку сегментацію національної кухні. Саме тому перспективи розвитку закладів ресторанного господарства, орієнтованих на традиції національної кухні, навіть у межах окремих меншин, є доволі значними.

Серед ресторанів національної кухні в Україні перевага надається українській – 36,8%. Проте значна увага приділяється й іншим національним кухням: французькій – 21%; кавказькій – 7,9%, італійській – 7,9%, японській – 7,9%; американській – 5,3%, іншим – 4% (рис. 2) [7].

У результаті зростання міграційних потоків в Україні прослідковуються деякі особливості, які позначилися на розвитку ресторанного бізнесу. Першою особливістю такого впливу є залучення іноземних шеф-кухарів, які приїжджають працювати в українських ресторанах. Ця тенденція поступово набирає обертів, оскільки тільки носії культури своєї країни зможуть приготувати національні страви та передати їй національний колорит. Тематичні ресторани є дуже популярними як серед українців, так і туристів. В Україні вже є певний досвід у створенні таких закладів харчування, найвідоміші з яких у Львові: «Криївка», присвячений героям УПА, «Львівська майстерня шоколаду», «Банка», «Царське село», «Ресторан сала», ресторани-музеї, присвячені українським традиціям. Планується відкриття автомобільного ресторану «Шинок» та «Вулик» у Києві.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, на ринку ресторанних послуг постійно відбуваються зміни. Це пояснюється тим, що ресторанний бізнес – дуже специфічна сфера діяльності, частина індустрії гостинності, яка повністю залежить від вражень споживачів. Це означає, що слід і надалі розвивати та підтримувати ресторанний бізнес як частину індустрії гостинності, що є обличчям країни, тому цей напрям потребує подальших досліджень [8]. Перераховані тенденції зумовлюють появу нових видів організації ресторанного господарства, зростання конкуренції між ними, поглинання неконкурентоспроможних.

Рис. 2. Тематичні заклади громадського харчування в Україні

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Круль Г.Я. Основи готельної справи : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2011. 368 с. URL : <https://tourism-book.com/pbooks/book-61/ua/chapter-2340/>.
2. Чхало О.А. Автоматизовані системи управління підприємствами ресторанного господарства. URL : http://tourlib.net/statti_ukr/chkhalo.htm.
3. Яшина О.В. Особливості розвитку ведення ресторанного господарства в Україні. URL : http://tourlib.net/statti_ukr/yashyna.htm.
4. Початок епохи закладів ресторанного господарства. URL : <http://lvivposter.com/news/146-Zakladrestorannogo-gospodarstva/>.
5. Мельниченко С.В., Присакар І.І. Ресторанний бізнес в Україні: перспектива чи втрачена вигода? URL : file:///C:/Users/1/Downloads/ecpros_2015_97_13.pdf.
6. Державна служба статистики України. Реєстр статистичних одиниць. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Кривонос А. Ресторанний бізнес в Україні: підсумки та прогнози. URL : <http://fbc.net.ua/video/9551/>.
8. Білецький А. За лаштунками львівського ресторанного бізнесу: як це працює? URL : <https://dyvys.info/2017/08/23/za-lashtunkamy-lvivskogo-restorannogo-biznesu-yak-tse-pratsyuje-foto/>.